เมื่อคนสิ้นคิดทุกสิ่งก็ย่อมสูญสลาย

..... ระพี สาคริก

"เมื่อคนส่วนใหญ่สิ้นคิด – ทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมก็ย่อมสูญสลาย เป็นหลักธรรมซึ่งพิศูจน์ความจริงมาแล้วทุกเรื่อง" ดังนั้นสิ่งนี้จึงหาใช่หมายถึงสังคมไทยเท่านั้น แต่ถ้ามองเห็นได้จากสังคมนี้ย่อมอ่านได้ว่า วิถีการเปลี่ยน-แปลงเท่าที่พบเห็นอยู่ในปัจจุบัน กำลังมุ่งทิศทางไปสู่สภาพอย่างไรในที่สุด และคงไม่นานเกินรอหากใครยังมีชีวิตอยู่ต่อไป ก็คงมีโอกาสพบกับภาพซึ่งพิศูจน์ตัวเองอีกครั้งหนึ่งไม่ว่าเร็วหรือช้า

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสังคมกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะสูญเสีย และหลายคนอาจปฏิเสธความจริงออกมาในลักษณะสองด้านคือ ด้านหนึ่งเกิดจากทิฐิ กับอีกด้านหนึ่งเพราะยังรู้ไม่ถึง แต่หลักธรรมก็ได้ชี้ไว้ชัดเจนว่า**"ปรากฏ-การณ์ทั้งหลายย่อมมีสองด้าน อีกทั้งยังเสนอแนะให้มองด้านดีด้วย"** ถ้าใครเข้าใจถึงย่อมมองเห็นว่า แม้ทุกสิ่งซึ่งตนเคยมุ่งหวังมาก่อนจะต้องสูญสลายก็หาใช่เรื่องเลวร้ายไม่ เพราะหากไม่มีสิ่งนั้นย่อมไม่ช่วยให้เข้าถึงธัมมะซึ่งถือเป็นแก่นแท้ และเป็นที่สุดแล้วที่พึงอำนวยความสุขให้แก่ชีวิต

ผู้เขียนยังจำได้ดีเนื่องจากรู้สึกประทับใจ เมื่อปี พ.ศ.2519 ตนได้รับเชิญจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ผ่านสถานเอกอัครราชฑูตสหรัฐ ฯ.ในกรุงเทพ ฯ. ให้เดินทางไปเยี่ยมมหาวิทยาลัยของรัฐ ฯ.หลายแห่ง ในช่วงเย็นวันหนึ่งระหว่างอยู่ที่มหาวิทยาลัยคอแนล มลรัฐนิวยอร์ค ได้มีโอกาสชมรายการสารคดีเกี่ยวกับ**"ภาวะล่มสลายของประเทศอินโดจีน"** ซึ่งครั้งหนึ่งเคยอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศษ

รายการดังกล่าวยาวประมาณ 2 ชั่วโมง โดยที่วิเคราะห์ความเป็นมาในอดีตจนกระทั่งถึงช่วงถูกยึดครองค่อนข้างละเอียดจากหลายแง่มุมซึ่งมีกระแสเชื่อมโยงถึงกัน จนกระทั่งมาถึงช่วงถูกยึดครองและในที่สุดก็ได้รับการปล่อย-สู่อิสรภาพ แต่แล้วในที่สุดก็เกิด**"สงครามกลางเมือง ตามมาด้วยการเข้าแทรกแซงจากกลุ่มประเทศมหาอำนาจ ซึ่งมีความขัดแย้งระหว่างกันบนพื้นฐานผลประโยชน์ในด้านวัตถุ"**

และแล้วในที่สุดผืนแผ่นดินอินโดจีนซึ่งเคยเป็นหนึ่ง ก็เปลี่ยนมาอยู่ในสภาพแตกออกเป็นหลายประเทศ มี **ลาว เขมร** และ **เวียตนาม** และยังไม่สิ้นสุดเพียงแค่นั้น หากแต่ละประเทศยังมีปัญหาภายในต่อมา อีกทั้งรายการดังกล่าวยังแจกแจงปัญหาในช่วงถูกยึดครองโดยฝรั่งเศษอย่างเป็นขั้นตอนว่า ถูกภาวะครอบงำทางภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกรูปแบบทำให้แนวคิดกลุ่มบุคคลผู้นำในชาติตื้นเขินยิ่งขึ้น เพื่อหวังขนทรัพยากรไปเป็นประโยชน์แก่พวกตน จนกระทั่งเมื่อปล่อยสู่อิสรภาพนอกจากทรัพยากรท้องถิ่นแทบไม่มีเหลือแล้ว ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งควรจะสามารถลุกขึ้นมาสู่อิสรภาพจากรากฐานตนเองก็เป็นไปได้ยาก

หวนกลับมาพิจารณาที่สังคมไทย แม้ว่าจะไม่เคยถูกชนชาติตะวันตกยึดครองมาก่อน แต่ก็เป็นเพียงจากด้าน-อาวุธซึ่งอยู่บนพื้นฐานวัตถุ แต่สิ่งซึ่งสำคัญกว่าก็คือด้านจิตใจอันถือเป็นรากฐานความคิด แม้ประเทศที่ถูกยึดครองด้วยอาวุธก็ใช่ว่าฝ่ายซึ่งเข้ามายึดครองจะหยุดเพียงแค่นั้นหากจริง ๆ แล้วมุ่งที่จิตใจซึ่งเป็นรากฐานแนวคิดเช่นกัน ทั้งนี้และทั้งนั้นจากอิทธิพลครอบงำดังกล่าวจึงทำให้ ผลดีหรือผลการพัฒนาจากรากฐานที่อิสระของสังคมลักษณะนี้ ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลและขาดการสานต่อโดยชนรุ่นหลัง

ดังนั้นบุคคลผู้มองสู่อดีตและพบว่า ไทยซึ่งหมายถึงประเทศสยามไม่เคยถูกยึดครองโดยชนชาติตะวันตก แทนที่จะนำมาคุยโอ้อวด ถ้าหากยังมีภูมิปัญญาหลงเหลืออยู่บ้างน่าจะคิดในด้านอันพึงสังวรณ์มากกว่า เพราะหากคิดบนพื้นฐานนี้ได้ย่อมช่วยให้ตนมุ่งนำปฏิบัติเพื่อหวังแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังยิ่งขึ้น แทนที่จะพบภาพรวมว่า มีการพูดมากกว่าทำและพูดอวดตัวเองอย่างขาดมารยาทที่ดีงามทำให้คนอื่นเสื่อมศรัทธา

หวนกลับมาพิจารณาสภาพการณ์ต่าง ๆ ในสังคมไทยเท่าที่ปรากฏมาแล้ว หากไม่ยึดติดอยู่กับรูปแบบมากนักย่อมช่วยให้เห็นถึงวิถีการเปลี่ยนแปลงทางความคิดได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะจากกลุ่มบุคคลผู้ซึ่งเติบโตยิ่งขึ้นบนพื้น

ฐานด้านรูปวัตถุที่ผูกติดอยู่กับอำนาจการบริหารประเทศ ซึ่งสะท้อนความคิดออกมาทำให้อ่านได้ชัดว่ายึดติดอยู่กับด้านวัตถุลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทำให้เห็นว่าเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างช่วงเลือกตั้งเท่าที่เป็นมาแล้วรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมองสู่ภาพรวมอย่างกว้าง ๆ โดยปราศจากเพ่งเล็งไปยังกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากมองที่แนวคิดจะพบว่าตื้นเขินยิ่งขึ้น แทนที่จะมองเห็นรากฐานได้อย่างลึกซึ้ง

จากช่วงการหาเสียงเลือกตั้งเท่าที่ผ่านพ้นมา แม้การให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งกล่าวถึงผลงานเท่าที่ทำมาแล้ว ล้วนพูดถึงด้านวัตถุรูปเดียว หาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชีวิตเกษตรกรว่าได้ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านจริยธรรมอย่างไรไม่ ดังเช่นกล่าวถึงการจัดระบบน้ำเพื่อการเกษตร แต่ไม่พูดถึงเลยว่าเมื่อจัดหามามันไปถึงการเกษตรหรือรีสอร์ท บ้านจัดสรรค์ สนามก๊อล์ฟ โดยที่เพี้ยนไปจากเป้าหมายที่แท้จริงหรือเปล่า

ในด้านการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของความสำเร็จ ถ้ามีความจริงใจต่อแผนพัฒนาประเทศซึ่งมุ่งที่คุณภาพของคนก็ควรเน้นความสำคัญที่**ไส้ใน หรือรากฐานการศึกษา** แต่กลับไปมองที่รูปวัตถุ เช่นการหาเงินกู้ให้เรียนหนังสือ กระทั่งบางคนโพล่งออกมาอย่างไม่รู้สึกตัวว่า **จะต้องให้ทุกหมู่บ้าน มีโรงเรียนมัธยม** แล้วจะไปว่าเด็กได้อย่างไรว่า **เอาแต่คิดใบปริญญาบัตรและเสื้อครุย** บางคนอ้างเมืองฝรั่งว่าของเขาดีอย่างนั้นอย่างนี้ไปแทบทุกเรื่อง ยิ่งหนักเข้าไปใหญ่ ทำให้รู้สึกว่าแทบไม่รู้เรื่องอะไรเลยจนต้องเกาะคนชาติอื่น

ปัจจุบันหลายคนชอบพูดคำว่า**"รูปธรรม"**กันจนติดปากโดยที่ไม่รู้ว่าคืออะไร ความจริงแล้วถ้าฟังต่อไปเรื่อย ๆ **หากมองเห็นได้ลึกจะพบว่า "หมายถึงรูปแบบ"** ซึ่งแสดงออกมาเพื่อสร้างกระแสยัดเยียดให้คนอื่น หรือถ้ามองสู่อีกด้านหนึ่งก็จะพบว่าเพื่อสนองกิเลสตัวเอง ซึ่งเป็นการมองรูปธรรมในด้านวัตถุ เพราะรูปธรรมจริง ๆ น่าจะเป็นเพียง **การแสดงออกจากรากฐานความคิดที่อิสระ** หาใช่เรื่องซึ่งนำมาอ้างให้คนอื่นต้องเชื่อ ส่วนใครจะเห็นเป็นรูปธรรมอย่างไรหรือไม่ควรถือเป็นเรื่องของคนอื่น

ความไม่รู้ตัวเอง ซึ่งสร้างภาวะที่ไม่รู้เรารู้เขา ถือเป็นอันตรายต่อสังคมที่สุด ดังจะพบว่ามีการคุยอวดตัวหลุดออกมาให้เห็นในขณะที่ตนยังไม่พ้นเงื่อนไขหากกำลังมุ่งเข้าไปหาเงื่อนไขคือ ตำแหน่งและอำนาจเพิ่มขึ้น คนที่จะพูดถึงเรื่องราวของตัวเองได้ควรเป็นผู้ซึ่งปลดเงื่อนไขต่าง ๆ ออกหมดแล้ว จึงพูดเพื่อเป็นการพิศูจน์ความจริงให้เชื่อถือได้ชัดเจนยิ่งขึ้นเท่านั้น **พูดหลังจากตนทำให้เห็นจริงแล้วเท่านั้นที่จะสร้างศรัทธาให้เชื่อมั่นได้**

สิ่งซึ่งปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยากำลังใกล้จะแตกเป็นอย่างไรถ้าไม่นิ่งเฉยที่จะนำมาคิดค้นหาความจริงหากไม่ตกอยู่ในสภาวะลืมตัวจนเกินไปน่าจะสามารถใช้เป็นบทเรียนได้ไม่มากก็น้อย แต่นั่นเป็นเพียงช่วงของการทำสงครามอาวุธและระหว่างชนสองชาติเท่านั้น

มาถึงช่วงนี้สงครามเศรษฐกิจซึ่งลึกซึ้งยิ่งกว่าสงครามอาวุธ อีกทั้งเมืองไทยเป็นเวทีคนหลายชาติหลายภาษาเมื่อถึงที่สุดคงไม่มีใครคนใดคนหนึ่งจะชิ่มาชาวออกมากู้ชาติได้เช่นแต่ก่อนนอกจากต้องพบกับสภาพการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับประเทศเพื่อนบ้าน แต่ก็เป็นเรื่องธรรมดาถ้ามองในด้านวัตถุซึ่งขณะนี้ชัดเจนมากแล้วว่า "เมื่อขึ้นมาเร็วก็ย่อมลงเร็วเป็นธรรมชาติ"